

גיליון שבועי
פרשת כי תבא
התשע"ז

גיליון: 205 שנה ד'

זמן אלול
קדוש ומבורך!

אשכול יוסף

חידושים נפלאים בפרשת השבוע ומועדי ישראל

מאת הצב"י רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א מחה"ס "כרם יוסף"
ראש ישיבת המתמידים "אור התורה" ליוני דפגרא לצעירים מצטיינים ירושלים ת"ז

בברכת מרנן ורבנן ארזי הלבנון רבותינו הגאונים ראשי הישיבות
הגאון הגדול מוהר"ר **משה צדקה** שליט"א ר"י "פורת יוסף", הגאון הגדול מוהר"ר **דוד כהן** שליט"א ר"י "חברון"

"ארור מקלה אביו ואמו ואמר כל העם אמן" (כ"ז, ט"ז)

היאך המהר"ם מרוטנבורג לא הקביל פני אביו, וגם לא רצה שאביו יבוא אליו?

הגמרא בקידושין (לג'): מסתפקת אודות בן שהוא רבו של אביו, האם מחוייב הבן לעמוד מפני אביו, וכן האם האב חייב לעמוד מפני בנו, וכתב הרא"ש (סי' נ"ז) שכיון שלא פשטה הגמרא את הספק, לא יצא הדבר מידי ספק, וספק דאורייתא לחומרא, ולכן יעמדו זה מפני זה, ומסיים הרא"ש, בזה הלשון: "אמרו עליו על רבינו מאיר מרוטנבורג שמוים שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו, ולא רצה שאביו יבוא אליו".

והדברים מרעישים וצע"ג, היאך יתכן שהמהר"ם מרוטנבורג איש קדוש, לא הקביל פני אביו, וגם לא רצה שאביו יבוא אליו, ולמה לא היה זה ביטול מצות כיבוד הורים. כי הנה מה שלא רצה לעמוד מפני אביו, יכול היה למחול על כבודו, שהרי קיימא לן שת"ח שמחל על כבודו, כבודו מחול (קידושין לב. יור"ד סי' רמ"ב סעיף ל"ב). והלא רבי טרפון נהג בעצמו כבוד גדול לאמו, שבכל פעם שהיתה רוצה לעלות למטה היה מתכופף והיתה עולה עליו, ואמרו לו חכמים עדיין לא הגעת לחצי כבוד, ובירושלמי (קידושין פ"א ה"ז) מסופר שאמו של רבי טרפון ירדה לטייל בתוך חצירה ונפל מנעלה והלך ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת פרסותיה והיתה מהלכת עליהם עד שהגיעה למיטתה, וכתב הר"ן (יד. מדפי הרי"ף) שאם תאמר שהבן והוא רבו של אביו אינו חייב לעמוד מפני אביו, לא היתה אמו של רבי טרפון רשאית לקבל ממנו, ומפני כך פסק הרמב"ם (פ"ו מהל' ממרים ה"ד) שהבן עומד מפני אביו אף על פי שהוא תלמידו, (ועי' בב"י ובב"ח יור"ד סי' ר"מ מה שהאריכו בזה).

ואם כן היה למהר"ם מרוטנבורג למחול על כבודו, בשביל לקיים מצות כיבוד הורים, וגם מה שהיה מתיירא שאביו לא יעמוד מפניו, גם זה צ"ע, כי יותר צער לאביו במה שאינו מקביל פניו ממה שיעמוד לפניו רגע אחד, והרי יעקב כנגד עשרים ושנים שנה נעדר מבית הוריו, נענש ופירש ממנו יוסף הצדיק (מגילה יז.), ועוד דכיון שאביו יעמוד מרצונו, בעניין זה שרצון אביו לעמוד זהו כבודו, וכמו שהורו חכמים לרבי ישמעאל להניח לאמו לרחוץ רגליו ולשתות את המים, כמבואר בירושלמי, והובא בתוספות (קידושין לא: ד"ה ר' טרפון).

מוקדש לרפואת יעקב ניסים בן חנה בתשח"י

יישוב א' - בעניין אם מועיל מחילה שלא ינהגו כבוד בפרהסיא

ראש המדברים בזה הוא רבינו הרמ"א בדרכי משה (סי' ר"מ סק"ב) שהקשה כאמור למה המהר"ם מרוטנבורג לא מחל על כבודו כמו שעשה רבי טרפון לאמו, ותירץ שר' טרפון עשה כך לאמו דוקא בצינעא, אבל בפרהסיא יש לחוש מפני הרואין שאינם מכירים אותו, ולכן אם דש בעירו וניכר לכל שהוא אביו הרי זה מותר לבן לעמוד מפני אביו, אע"פ שהבן הוא רבו של האבא.

אך יש להעיר דבשלמא ניהא בזה מה שהמהר"ם מרוטנבורג לא רצה שאביו יבוא אליו, כי חשש מפני הרואין, אבל עדיין קשה למה לא הלך להקביל פני אביו והלא מסתמא בעירו של אביו הכירוהו שהוא בנו, ואף אם לא הכירוהו, כיון שעלה לגדולה כאשר יעלה לאביו יצא הקול וידעו הכל שהבן קם מפני אביו.

ועוד יש להקשות שהב"ח ביאר דמעשה זה של רבי טרפון בירושלמי שהלכה אמו לטייל בחצר, הוי בפרהסיא לבני רשות הרבים העוברים לפני החצר, ובזה ביאר למה הר"ן הביא ראייה דוקא מהירושלמי הנ"ל לפשוט ספק זה שהבן עומד מפני אביו אע"פ שהבן רבו של אביו, ולא הביאו ראייה מהגמ' בקידושין שאמרו על ר' טרפון שהיה מתכופף ואמו היתה עולה עליו כדי לעלות למשתה, דזה הוי בצינעא. וכן יש להקשות שמצינו בגמרא בקידושין (לב:): על גדולי החכמים שמחלו על כבודם בפרהסיא והשקו לאחרים בפני הרבים, ומוכח שמועיל מחילת הרב אף לעניין שלא ינהגו בו כבוד בפרהסיא.

יישוב ב' - בעניין אם מועילה מחילת האב אף בדיני שמים

בספר חסידים (סימן תקע"ג) כתב, שמי שהוא עשיר הגון ואביו מתפרנס במלאכה בזויה, אין לבן להניח לאביו להתפרנס במלאכה בזויה, ואם הבן חפץ לתת לאביו כל צרכיו והאב אינו רוצה לעזוב מלאכתו בזויה, ובנו מתבייש על ידי זה, נמצא האב חוטא בבנו, כי אף על פי שהאב מוחל לבנו אין זה מחילה, ומה שאמרו האב שמחל על כבודו מחול, היינו דוקא מדיני אדם, אבל בדיני שמים חייב. וביארו האחרונים על פי מה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ח) אמר רבי ישמעאל, עשרה פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו, ושמע יוסף ושתק, ושתקה כהודאה, לפיכך נתקצרו מחייו עשרה שנים, וכאשר שמע שבא אביו לגבול מצרים לקח את כל האנשים עמו ויצא לקראת אביו, וכל העם יוצאים לקראת המלך, וכי יעקב מלך היה, אלא ללמדך שאבא של אדם הרי הוא כמלכו. והנה מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (קידושין לב:), לפיכך אף האב שמחל על כבודו, דוקא בדיני אדם, אבל בדיני שמים חייב. וראה למרן החיד"א (בפי' ברית עולם עס"ח) שכתב שבזה ניהא הטעם שנענש יעקב על פירש מאביו כ"ב שנה, כי אף על פי שיצחק אבינו מחל לו, ואף ציווהו בעצמו שילך חרנה (עי' כרם יוסף מגילה יז), מכל מקום אף האב שמחל על כבודו, בדיני שמים אינו מחול.

אחר הדברים האלה י"ל שעיקר החשש של המהר"ם מרוטנבורג היה, כדי שאביו לא יעמוד מפניו, שהרי אף אם ימחול על כבוד עצמו, יש לחשוש שאביו יכבדו, ועוד דקיימא לן שהרב שמחל על כבודו יש לעשות לו על כל פנים הידור (שו"ע יור"ד סי' רמ"ב ל"ב), ואף על פי שאביו מוחל על כבודו, בדיני שמים אינו נמחל, כמו שכתב הספר חסידים, ומכיון שהיה אפשרות שלא יפגשו זה עם זה, ומסתמא גם הסביר המהר"ם מרוטנבורג לאביו שמבחינה הלכתית מוטב שלא יפגשו, וסבר וקיבל, לכך לא רצה להקביל פני אביו, ולא רצה שאביו יבוא אצלו. שהרי גם עצם מה שאביו יבוא אצלו, הוי מחילה על כבודו, ומה שיעקב עלה ליוסף, יש לחלק כי שם עיקר עלייתו של יעקב היה מפני הרעב לתועלת עצמו ובני ביתו.

אולם עיקר חידושו של הספר חסידים צ"ע, כי בפשטות הסוגיא בגמרא קידושין (לב.) שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול לגמרי, ואין חילוק בין דיני אדם לדיני שמים. ויש להביא ראייה ממה שאמרו שם בגמרא שאפילו הרב שמחל על כבודו, וכן נשיא הסנהדרין שמחל על כבודו, כבודם מחול, שהרי הקב"ה מחל על כבודו, שהרי הלך לפני עם ישראל במדבר להנחותם הדרך, ולהאיר להם בעמוד אש יומם ולילה, וכן בכל הדורות משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד. והנה לפי דברי הספר חסידים יוצא שיהיה אסור לקבל מהקב"ה, כי המחילה לא מועילה לעניין דיני שמים. וכן אמרו שם בגמרא על רבן גמליאל שהיה משקה בסעודת נישואי בנו, ורבי יהושע קיבל ממנו, וכן רבא השקה לכמה חכמים וקיבלו ממנו, ומוכח לכאורה שאף בדיני שמים הוי מחילה. והרי כבוד הרב חמור מכבוד אביו, ובכל זאת מועילה מחילת הרב לגמרי, כל שכן שתועיל מחילת האב לגמרי.

ויש לומר שסברא זו תהיה תלויה בחקירה המפורסמת אם כיבוד הורים הוא מצוה של בין אדם למקום, ועיין מנחת חינוך (מצוה ל"ג) שהסתפק בזה, וידוע כי נחלקו בזה הראשונים. והנה אם נאמר דהוי מצוה של בין אדם לחבירו, קשה כאמור, דכיון שהאב מוחל על כבודו, תועיל מחילתו לגמרי. אבל אם הוי מצוה של בין אדם למקום, יש לחלק בין מחילת הרב על תורתו, שעל זה אמרו בגמרא שיכול למחול, כי התחדש שהתורה שלו, שנא' (תהלים א' ב') "ובתורתו יהגה יומם ולילה", ולכן יכול הרב למחול על כבודו אף כלפי שמיא, משא"כ האב שפיר יכול למחול רק על חיוב הכבוד מצד הכרת הטוב, אבל אינו יכול למחול על חיוב כיבוד הרים כלפי שמיא, דהוי דין גמור ככל המצוות, שלא ניתנו למחילה.

ועדיין יש להעיר דמצינו בגמרא בקידושין (לב.) שכאשר רב הונא רצה לנסות את בנו רבה, אם בשעה שכועס שולט ביצרו, היה קורע בגדי משי בפניו במקום התפר, ומבארת הגמרא שהיה מתחילה מוחל לו אם חלילה יכעס עליו, שאם לא כן הרי הוא עובר על מפני עור לא תתן מכשול. והנה אם מחילת האב לא מועילה כלפי שמיא, מה הועיל בכך שמחל רב הונא לבנו, הלא כלפי שמיא לא מחול לו. ומרן החיד"א בברית עולם (סי' קנ"ב) הקשה בזה סתירה בדברי הספר חסידים, ותירץ שיש לחלק בין דברים קלים דכבודו מחול לגמרי אף בדיני שמים, לבין דברים גדולים. ודוחק. ומפשטות דברי הראשונים והאחרונים נראה שחולקים על חידושו של הספר חסידים, שהרי לא הביאו חילוק זה.

יישוב ג' - השש פן יורו הוראות זה בפני זה המור הוראה בפני רבו חייב מיתה

בס"ד עלה בדעתי ליישב שמה שהמהר"ם מרוטנבורג לא רצה להקביל פני אביו, וכן לא רצה שאביו יבוא אצלו, כלל לא משום שנתיירא שמה אביו יקום לכבודו, או הוא עצמו יקום לכבוד אביו, דאדרבה ואדרבה ראוי שיקומו זה לזה, לכבד התורה ולקיים מצוותיה. אלא היה מתיירא שאם יבוא אביו אצלו, או הוא ילך אצל אביו, ויבואו לשאול אותו שאלות בהלכה, לא יוכל להורות, ועוד לפי שרגיל הוא להורות ולהנהיג בני קהילתו, פן יורה בפני אביו מבלי משים לב, ואפילו שלא בפניו ממש, אלא בתוך שלושה פרסאות. ולמרות שהמהר"ם היה נחשב לרבו של אביו, כי היה גדול ממנו בחכמה, מכל מקום לפי שהיה מחוייב בכבוד אביו, מתיירא היה להורות הוראה בפניו, בדברים שאביו יכול להורות בעצמו, כי מסתמא היה אביו ת"ח, וכן דקדק בהגהות יד שאול (סי' ר"מ) דבמרדכי (פרק האומנים) הביא בשם רבינו ברוך בספר ההסכמה, שכפי הנראה היה זה אביו של המהר"ם מרוטנבורג.

ועל כן מכיון שהגמרא נשארה בספק אם הבן והוא רבו של אביו חייב לקום בפניו, ונקטינן לחומרא שאף אם הבן גדול הדור, צריך הוא לנהוג כבוד באביו, אפשר שהוא הדין שלא יהיה הבן מורה הוראות בפני אביו, ומכיון שדין זה תלוי בדין קימת הבן בפני אביו, לכן כתבו הרא"ש באותו עניין. וכן נפסק בשו"ע (יור"ד סי' רמ"ב ס"ד) שאסור לאדם להורות לפני רבו לעולם, כלומר ואפילו באקראי, וכל המורה לפניו חייב מיתה. וכתב הרמ"א שאפילו נטילת רשות לא מועיל תוך שלושה פרסאות, אם הוא רבו מובהק. ואף אם נאמר שבאופן זה מועיל מחילת הרב, יש לומר עוד על פי הגמרא בכתובות (ס:) דאמר אביי אל יורה אדם הוראה בפני רבו, לא משום דהוי כחוצפה, אלא מפני שאינו זוכה לסייעתא דשמיא, וביארו התוספות דהיינו באופן שנוטל רשות מרבו. ועוד יש להוסיף שהיה המהר"ם מרוטנבורג מתיירא שמה אביו יורה הוראה בפניו בתוך שלושה פרסאות, שהוא המקום שאסור לתלמיד להורות הוראה במקום רבו, ואפילו מחל לו, כמו שכתב הרמ"א, וח"ו יתחייב מיתה, כדין המורה הוראה בפני רבו.

גיליון "אשכול יוסף" יו"ל לזיכוי אלפי ישראל
על ידי האחים הנעימים היקרים והחשובים
אוהבי התורה ולומדיה מיחיד סגולה ידידנו היקרים
כמר **גדעון ניסים** ומר **אהרן ניסים** הי"ו

לברכה והצלחה להם ולכל בני ביתם

מוקדש לע"נ הוריהם היקרים:

סאלם אליה בן מסעודה ז"ל, **נוריה** בת גורג'יה ע"ה,

ת.נ.צ.ב.ה.

◊ עץ חיים היא למחזיקים בה ותנומניה מאושר ◊

ובדומה לזה קצת יש להביא מעשה שהיה עם הגאון רבי שלמה איגר, בנו של הגאון רעק"א, שפעם אחת בא לפני אביו בעיר פוזנא לבקרו, ובאותה שעה נכנסו אצלו חכמי העיר לדון עמו בדברי תורה, ולא התפנה לשוחח עימהם בלימוד, ולפליאתם למה אינו מקדיש זמן לחכמי פוזנא, השיב חשד שוא חשדתם בי, בודאי תלמידי חכמים חביבים עלי כבנים, אך היאך אוכל לדבר בדברי תורה ולהורות הוראה בפני אבי, כי מפני שאבא ישב בחברת הת"ח, לכן לא דיברתי מאומה.

בשורה משמחת

הדופיע" בס"ד הספר

"כרם יוסף" בבא קמא

אוצר עֵנָק של פְּנִינִים קוֹשִׁיּוֹת וְתִירוֹצִים מִזְנוּקִים מִדְּבַשׁ וְזֹפֶת צֹפִים

על סדר הדף, מתחילת המסכת ועד סופה, דף דף, (1000 עמודים!)
בפשט הסוגיות ובעומק העיון
להזמנות ובירורים: 02-5373570 / 054-84-60007

בין הנושאים הכללים  מאמר מרתק בעניין מכירת מצוות ועוונות, מכירת עולם הבא, האם הוי מכירה / תשובת האדמו"ר מאונגוואר זצ"ל למחבר בעניין זה / תשות מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהשיב למחבר בעניין זה / עובדות והנהגות בעניין זה / האם מותר לבזבז יותר מחומש לצורך מצות ת"ת, והיאך בימינו האברכים מבזבזים עבור הוצאות ת"ת הרבה יותר מחומש? / האם מותר לבזבז כל ממונו כדי להשיא בניו ובנותיו? / הזיק את חבירו בפורים מתוך שמחה ושחוק חייב או פטור? / בייש את חבירו בפורים מתוך שכרות או שמחה ושחוק חייב או פטור? / שבר או הזיק אייפון שאינו כשר וכיצא בזה חייב או פטור? / האם מותר לשנות דין תורה מפני חשש פיקוח נפש? / כמה יישובים למה יוסף ניזוק בשליחותו והרי שלוחי מצוה אינם ניזוקים? / כמה יישובים למה רחל נענשה שגנבה את התרפים והלא רצתה להפריש את אביה מאיסור ע"ז? / כמה יישובים למה הוצרך רב כהנא להענש ולגלות והלא הרג לאותו מוסר כדן? / כמה יישובים היאך אמר רמב"ח לחמיו שישמש אותו? / מאמר מרתק בעניין האם סומא חייב במצוות לא תעשה? / האם מותר להלכה לחלל שבת ולאכול נבילות וטרופות כדי שלא יסתמא ויתבטל ממצוות תלמוד תורה? / כמה יישובים היאך דרשו חז"ל שגוי שעוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול והרי אסור לגוי לעסוק בתורה? / היאך רב יוסף סימא את עצמו? / היאך הכניס פנחס עצמו לסכנה להרוג את זמורדי? / מערכה בעניין אם מותר להציל עצמו בממון חבירו / איך בימינו מוציאים מרפסות בירושלים בניגוד להלכה? / עוד לא היה כבושם הזה על בבא קמא!!!
הספר מעוטר בהסכמותיהם הנלהבות של רבותינו גדולי ישראל וראשי הישיבות